

Титаренко Д.С.,

Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

СУБ'ЄКТИВНА ОЦІНКА СИТУАЦІЙ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКАМИ РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ МНС УКРАЇНИ

Стаття присвячена висвітленню отриманих результатів дослідження щодо суб'єктивної оцінки ситуацій екзистенціальної загрози в професійній діяльності співробітників рятувальної служби МНС України. Найбільш небезпечними, за оцінками рятувальників, вважаються наступні ситуації професійної діяльності: пожежі, вибухи і загроза вибухів, а також надзвичайні ситуації природного характеру.

Сама по собі професійна діяльність співробітників рятувальної служби МНС України протікає в складних умовах зовнішнього середовища. Якщо звичайні люди будь-яку надзвичайну ситуацію техногенного, природного або соціального характеру вважають вкрай небезпечною для їх життя, то рятувальники такими називають лише деякі з них. Можна сказати, що з часом рятувальники пристосовуються до складних умов праці, які завдають їм менше шкоди, ніж населенню в цілому, викликають менше емоційних переживань і травм [1, 75].

Провівши дослідження серед працівників пожежно-рятувальної служби МНС України щодо суб'єктивної оцінки небезпечних ситуацій в їх професійній діяльності, ми отримали наступні дані (див. табл. 1). Під час дослідження співробітники рятувальних підрозділів уточнили, які саме ситуації і чому вони вважають найбільш небезпечними.

Таблиця 1

Частотна представленість розподілу суб'єктивної оцінки небезпечних ситуацій в професійній діяльності

Надзвичайна ситуація	Ранг
Транспортні аварії (катастрофи)	-
Пожежі	1
Раптове обвалення будівель, споруд	6
Вибухи, загроза вибухів	2
Аварії на електроенергетичних системах	7
Аварії в комунальних системах життєзабезпечення	8
Надзвичайні ситуації екологічного характеру	5
Надзвичайні ситуації природного характеру (геофізичні, геологічні, метеорологічні і агрометеорологічні, морські гідрологічні тощо)	3
Інфекційна захворюваність (людей, тварин, рослин тощо)	4

З наведеної таблиці 1 видно, що найбільш небезпечними ситуаціями, які притаманні професійній діяльності рятувальників, є: пожежі, вибухи і загрози вибухів, а також надзвичайні ситуації природного характеру.

На перше місце **найбільш небезпечних надзвичайних ситуацій рятувальники обрали пожежі**. В ході дослідження вони зазначили, що **найбільш небезпечними пожежами є великі лісові пожежі**. Розповівши випадки зі своєї практики, вони пояснили, що розрахувати напрям і характер лісової пожежі практично неможливо. Постійна мінливість напрямку повітряних потоків змінюють розташування основного осередку пожежі, вогонь легко перекидається з дерева на дерево, що вимагає постійного перенесення сил пожежогасіння. У зв'язку з цим, в умовах великої лісової пожежі виникають складнощі з визначенням безпечного місця для розташування особового складу.

Щоб якомога глибше та детальніше розкрити внутрішні переживання та стан рятувальників, пропонуємо ознайомитися з деякими їх

висловлюваннями, в яких вони діляться своїми враженнями від умов діяльності в зоні надзвичайної ситуації:

М.О. : «...полум'я неможливо було загасити, ані водою, ані спеціальною сумішшю, адже навіть невеликий вітер розносив язики полум'я на сусідні кущі та дерева. Сосни спалахували наче сірники. Необхідно було постійно озиратися, щоб контролювати стан пожежі, бо вогонь міг створити пастку, охопивши тебе з усіх боків...ми намагалися не відходити далеко та постійно підстраховували один одного».

О.П. : «... вогонь йшов прямо на нас, він дуже швидко рухався, ми нічого не могли зробити ... ми намагалися утримувати полум'я на відстані, але сильний вітер розкинув його на сусідні дерева, і ми опинилися серед вогню. Було дуже страшно, й нам довелося залишити обладнання і рятувати свої життя...».

Таким чином, на основі аналізу розповідей рятувальників, ми можемо в їх стані зафіксувати емоційну напругу, тривогу, страх, нервові збудження, хвилювання за своє життя тощо. Всі ці прояви підтверджують той факт, що великі лісові пожежі розцінюються рятувальниками як ситуації екзистенціальної загрози.

На другу позицію, за оцінками рятувальників, з **небезпечних надзвичайних ситуацій потрапили вибухи й загроза вибухів**. За їх розповідями особливої загрози не становлять випадки одиничних вибухів або виявлення вибухонебезпечних предметів, але коли вибухи звучать на складах з боєприпасами, або в місцях їх тимчасового збереження, то це вже не жарти. Для ліквідації такої надзвичайної ситуації необхідна повна евакуація населення в безпечну зону, наявність спеціальної техніки і фахівців, що не завжди можна зробити в короткі терміни, і з мінімальними втратами. До того ж, основою для їх побоювань є брак інформації про складність обстановки в осередку вибухів.

Щоб якомога глибше та детальніше розкрити внутрішні переживання та стан рятувальників, пропонуємо ознайомитися з деякими їх висловлюваннями:

Д.С.: «... Це було наче справжнє пекло! Весь горизонт палав, наче в полум'ї, постійні розкати вибухів зливалися в загальний грім, від якого пробігав холод по спині, а чорний стовп диму розсіювався по всьому небі, наче щось містичне. Він наче проковтував все, що в нього потрапляло. Здавалося, що все це рухається на нас, і порятунок – неможливий ... Лише постійні крики людей говорили: Не стій! Потрібно діяти! ...».

С.С. : «...Усі кудись бігли. Вони наче не тямили, що роблять. Хтось їхав на машині, хтось на велосипеді, а хтось, просто обійнявши своє дитя, біг найдалі від загрози. Сльози котилися з очей дітей та жінок... Нерідко ми зустрічали чоловіків, які вже вивезли до безпечного місця родину й поверталися до міста, аби забрати з дому документи, коштовні речі, або просто зачинити домівку... ».

О.М.: « Навіть не знаю, як описати картину, що ми побачили, коли в'їжджали до міста... Все узбіччя було усіяно людьми, що рухалися, вони наче водяна хвиля або лавина, поглинали дорогу... Наша машина розрізала всю цю масу людей, наче ножем, і вони пропускали машину вперед... А це полум'я, що видніло, водночас захоплювало своєю красою і наводило жах...».

В.С.: «З вертольота нічого не можна було розгледіти. Ми все кружляли та кружляли у небі, але жодна спроба дізнатися хоча б щось увінчувалась поразкою. Видимими залишалися лише чорні клуби диму та помаранчево-червоне полум'я від вибухів...».

На основі розповідей рятувальників, ми також можемо зафіксувати негативні нервові переживання щодо умов праці під час вибухів, або загрози їх виникнення.

На третю позицію з найнебезпечних надзвичайних ситуацій, за оцінками рятувальників, потрапили *надзвичайні ситуації природного*

характеру. Це природно, адже якою б не була сильна людина й її грандіозні винаходи, все-таки стихії природи можуть завдати величезних збитків. «Воювати» з природою нелегко, іноді - навіть вкрай загрозово для особистості.

Таким чином, у даній статті ми з'ясували які саме ситуації професійної діяльності викликають у рятувальників почуття страху за своє життя, які з них вони розцінюють, як загрозові. Отже, великі лісові пожежі, вибухи і загрози вибухів, а також надзвичайні ситуації природного характеру, викликають в рятувальників різні негативні емоційні переживання, які так чи інакше впливають на ефективність роботи та психічне здоров'я фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екстремальна психологія: підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. – 502 с.

В статье представлены результаты исследования субъективной оценки ситуаций экзистенциальной угрозы в профессиональной деятельности сотрудников спасательной службы МЧС Украины. Наиболее опасными, по оценкам спасателей, считаются следующие ситуации профессиональной деятельности: пожары, взрывы и угроза взрывов, а также чрезвычайные ситуации природного характера.

Ключевые слова: ситуация экзистенциальной угрозы, субъективная оценка, спасатель МЧС Украины.

The article presents results of studies on the subjective evaluation of situations existential threat in the professional activity of the employees of the rescue service of ministry of emergencies of Ukraine. The most dangerous, according to estimates of the rescuers, are considered to be of the following professional activities: fires, explosions and the threat of explosions, as well as emergency situations of natural character.

Key words: the situation of existential threat, a subjective assessment, the rescuer of ministry of Ukraine.